

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Кафедра трудового права
та права соціального забезпечення

Марія Наньєва

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

ПРАКТИКУМ

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
на факультеті адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»,
галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»

Одеса
Фенікс
2024

УДК: 349.2
Н25

Рекомендовано до друку рішенням навчально-методичної ради
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 4 від 17 січня 2024 р.)

Автор

Наньєва Марія Іванівна – кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/ 0000-0002-1043-1707

Рецензенти:

Вишновецька Світлана Василівна – доктор юридичних наук,
професор, завідувачка кафедри цивільного права і процесу юридич-
ного факультету Національного авіаційного університету;

Сіроха Дмитро Ігорович – доктор юридичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри трудового права та права соціального за-
безпечення Київського національного університету імені Тараса
Шевченка.

Наньєва М.

Н25 Захист прав людини у соціальній сфері : практикум для здо-
бувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти, галузь знань
08 «Право», спец. 081 «Право» на ф-ті адвокат. та антикоруп.
діяльності Нац. ун-ту «Одес. юрид. академія» [Електронне
видання] / М. Наньєва. – Одеса: Фенікс, 2024. – 52 с. – Режим
доступу:...

ISBN 978-617-8395-66-7

Практикум відповідає програмі навчальної дисципліни «Захист прав лю-
дини у соціальній сфері». В практикумі представлено тематичний план курсу,
практичні завдання, тестові завдання, фабули, теми рефератів, список рекомен-
дованих нормативно-правових актів і спеціальної літератури, питання до заліку.

Практикум призначений для здобувачів вищої освіти, що здобувають сту-
пень бакалавра у галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право».

УДК: 349.2

ISBN 978-617-8395-66-7

© М. І. Наньєва, 2024

Зміст

ПЕРЕДМОВА	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ	6
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ	7
Тема 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ	7
Тема 2. ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ ЛЮДИНИ	12
Тема 3. ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	26
Тема 4. ЗАХИСТ ПРАВА ЛЮДИНИ НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ	34
Тема 5. ЮРИСДИКЦІЙНІ ТА НЕЮРИСДИКЦІЙНІ ФОРМИ ЗАХИСТУ ПРАВ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ	39
Тема 6. СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ СПОРІВ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ	43
ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	49

ПЕРЕДМОВА

В умовах становлення демократичної, соціальної, правової держави, соціально-орієнтованої ринкової економіки проблема забезпечення поваги і дотримання прав людини набула глобальних масштабів і на національному рівні, в тому числі в такій, одній із основних сфер життя людини, як соціальна сфера. Захист суб'єктивних прав і законних інтересів в межах відповідної форми захисту та за допомогою того чи іншого способу є об'єктивною необхідністю. Саме за рівнем захисту прав людини і громадянина оцінюються ефективність діяльності органів державної влади, ступінь демократичності держави в цілому. Створення і функціонування всеохоплюючої системи захисту соціальних прав є важливою юридичною гарантією їх забезпечення. Отже, пріоритетним завданням для української держави є розроблення ефективного галузевого механізму забезпечення права на соціальний захист, що передбачає його утвердження, реалізацію та захист у разі порушення, невизнання чи оспорення.

Право на захист у соціальній сфері закріплюється національними й міжнародними нормативними актами, актами договірною характеру як міра можливої поведінки особи, спрямована на задоволення інтересу щодо отримання комплексу матеріальних благ та/або нематеріальних заходів для подолання чи пом'якшення несприятливих наслідків соціальних ризиків, адаптацію до нових умов життєдіяльності шляхом реалізації обов'язків соціально зобов'язаними суб'єктами всіх форм власності й господарювання. Право на захист у соціальній сфері належить до соціальних прав людини, механізм забезпечення яких розроблений для створення умов гідного життя кожної особистості, створення умов для підтримки й розвитку людської сутності.

В умовах побудови правової держави України, вивчення теоретичних та правових основ захисту прав у соціальній сфері, а також дослідження питань особливостей судового розгляду окремих категорій справ є необхідними для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 081 «Право».

Метою викладання курсу «Захист прав людини у соціальній сфері» є формування у здобувача вищої освіти високого рівня юридичної обізнаності, правосвідомості, засвоєння основних теоретичних положень і понять захисту прав у соціальній сфері, розуміння ним чинного законодавства, вміння орієнтуватися у сучасному правовому полі, знати особливості судового розгляду справ щодо трудових спорів та спорів у сфері соціального забезпечення, що допоможе підвищити якість та ефективність роботи у правовій сфері.

Основними завданнями дисципліни є розуміння змісту та особливостей сучасних проблем правового регулювання відносин у соціальній сфері; опановування теоретичною базою з досліджуваного наукового напрямку; засвоєння юридичного механізму захисту прав людини у соціальній сфері.

Практикум підготований з метою поєднання самостійної роботи здобувача з роботою на лекціях та практичних заняттях. У практикумі представлено питання для підготовки до практичних занять, практичні завдання для перевірки знань, теми для рефератів, список нормативно-правових актів і рекомендованої спеціальної літератури, питання для заліку.

З метою засвоєння теоретичних знань також передбачені практичні завдання. Це забезпечує самостійність навчання, сприяє глибокому і всебічному вивченню навчальної дисципліни «Захист прав людини у соціальній сфері», дає можливість навчитися швидко і правильно орієнтуватися у вихідній інформації.

Проведення занять пропонованого курсу вимагає застосування різноманітних методик. Важливим є здійснення проблемного підходу в лекційному викладанні, під час семінарських занять, в організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Доцільними є різні форми роботи здобувачів: індивідуальна, диференційно-групова, фронтальна, дистанційна. Підсумковий контроль проводиться у формі заліку.

Курс «Захист прав людини у соціальній сфері» тісно пов'язаний з іншими дисциплінами, такими, як: трудове право, право соціального забезпечення, захист прав у сфері соціального забезпечення, соціальне право та право зайнятості тощо.

Практикум буде корисним для аудиторної та самостійної роботи здобувачів вищої освіти, які здобувають ступінь бакалавра права.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Назви змістових модулів і тем	Лекційні заняття (год.)		Практичні заняття (год.)		Самостійна робота (год.)	
	Денна	Заочна	Денна	Заочна	Денна	Заочна
Тема 1. Загальнотеоретичні засади інституту захисту прав людини у соціальній сфері	2	-	2	-	5	-
Тема 2. Захист трудових прав людини	2	-	2	-	5	-
Тема 3. Захист прав людини у сфері соціального забезпечення	4	-	4	-	5	-
Тема 4. Захист прав людини на медичну допомогу	2	-	2	-	5	-
Тема 5. Юрисдикційні та неюрисдикційні форми захисту прав у соціальній сфері	2	-	2	-	10	-
Тема 6. Судовий розгляд окремих категорій спорів у соціальній сфері	2	-	4	-	10	-
Усього:	14	-	16	-	40	-

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

План практичного заняття

1. Історія розвитку захисту прав людини у соціальній сфері.
2. Поняття та структура права на соціальний захист.
3. Поняття та зміст гарантій права на соціальний захист.
4. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист.
5. Європейські та міжнародні стандарти захисту прав людини у соціальній сфері.
6. Нормативне закріплення захисту прав людини у соціальній сфері за законодавством України.
7. Система органів та установ, уповноважених на здійснення захисту прав людини у соціальній сфері.

Практичні завдання для контролю знань

Завдання 1. Охарактеризуйте етапи розвитку захисту прав людини у соціальній сфері. Наведіть приклади надання захисту у соціальній сфері у ранні етапи розвитку суспільства та у сучасний час.

Завдання 2. В Конституції України закріплені права людини у соціальній сфері та соціальні обов'язки держави: випишіть їх із посиланням на статті Конституції України.

Завдання 3. Порівняйте права людини у соціальній сфері закріплені у Конституції України з правами, які містяться у Загальній декларації прав людини, Європейській соціальній хартії (переглянута) та Хартії основних прав Європейського Союзу. Зробіть відповідну таблицю за результатами порівняння.

Завдання 4. Поясніть, що таке традиційні та нетрадиційні соціальні ризики, внаслідок яких виникає право на соціальний захист, назвіть приклади таких ризиків. Де вони закріплені?

Завдання 5. Визначте за якими критеріями розмежовуються державні соціальні стандарти і нормативи.

Теми рефератів

1. Міжнародно-правові соціальні стандарти.
2. Загальна декларація прав людини як основоположне джерело міжнародних соціальних стандартів.
3. Конвенції Міжнародної організації праці як джерело міжнародних соціальних стандартів.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права як джерела міжнародних європейських соціальних стандартів.
5. Хартія основних прав Європейського Союзу як джерело європейських соціальних стандартів в ЄС.
6. Основні напрями вдосконалення механізму здійснення права на соціальний захист.

Нормативно-правові акти та спеціальна література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Конвенція МОП № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення від 28 червня 1952 року. *Офіційний вісник України*. 2016. № 28. № 99, 19.12.2017. Ст. 1100.
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11 та № 14. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Європейська конвенція про соціальну та медичну допомогу та Протокол до неї від 11.12. 1953 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_649
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043 8

7. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042 9.
8. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: ратифіковано Законом № 237/94-ВР від 10.11.94 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012
9. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 51. Ст. 2660.
10. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
11. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 року № 1788 –XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 3. Ст. 10.
12. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 року № 16/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 23. Ст. 121.
13. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 року № 966-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 38. Ст. 348.
14. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 року № 1105-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 46. Ст. 403.
15. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 року № 1533-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 22. Ст.171.
16. Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати: Закон України від 19 жовтня 2000 року № 2050-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 49. Ст. 422.
17. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 48. Ст. 409.

18. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 року № 1058-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 49. Ст. 376.
19. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 року № 2464-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 1. Ст. 11.
20. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 63. Ст. 2565.
21. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 5.06. 2012 року № 4901-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 49. Ст. 1919.
22. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV. URL: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15)
23. Болотіна Н. Б. Право людини на соціальний захист в Україні. К.: Знання, 2010. 107 с.
24. Бориченко К. В. Поняття права на соціальний захист. *Університетські наукові записки*. 2016. № 59. С. 301–310.
25. Бориченко К. В. Співвідношення права на соціальний захист та права на соціальне забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 1. С. 101–104 URL: http://www.lsej.org.ua/1_2019/28.pdf
26. Бориченко К. В. Поняття та види міжнародних стандартів права на соціальний захист. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2019. № 2. С. 13–19.
27. Бориченко К. В. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист: проблеми теорії та практики: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 552 с.
28. Бориченко К. В. Удосконалення механізму забезпечення права на соціальний захист з метою збереження пропорційності з фінансовими можливостями держави. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 140–144.
29. Волошенюк О. В. Теоретична характеристика категорії «фундаментальні права людини». *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 15–19.

30. Ганзицька Т.С., Штанько М.В. Міжнародні стандарти прав людини: теорія та практика реалізації в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С. 16–18.
31. Деркач А. Міжнародно-правові стандарти захисту прав людини та їх відображення в Конституції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 124–127.
32. Заворотченко Т. Система конституційно-правових гарантій прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Право України*. 2007. № 5. С. 110–116.
33. Костюк В.Л. Конституційне право на соціальний захист в умовах сьогодення: науково-правовий аспект. *Публічне право*. 2015. № 2 (18). С. 252–259.
34. Лаврінченко О. Поняття «соціальний захист» і «соціальне забезпечення»: їх зміст, співвідношення та правове значення. *Правничий часопис Донецького університету*. 2005. № 1. С. 9–17.
35. Малюга Л. Ю. До питання відповідальності соціального законодавства України праву Європейського Союзу. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. № 1. С. 59–64.
36. Малюга Л. Ю. Європейські соціальні стандарти у контексті права на соціальний захист в Україні. *Альманах міжнародного права*. 2019. № 22. С. 109–114.
37. Малюга Л. Ю. Міжнародно-правовий соціальний захист: підручник. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 242 с.
38. Наливайко Л.Р., Степаненко К.В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.
39. Рабінович П.П. Конституційні гарантії прав людини і громадянина: напрями удосконалення. *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. № 1. С. 66–74.
40. Рудик В. А. Щодо питання про конституційні гарантії права людини на соціальний захист. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 6. С. 25–28.
41. Синчук С. М. Правові ознаки соціального ризику за правом соціального забезпечення. *Актуальні проблеми соціального права: матеріали всеукраїнського «круглого столу» присвяченого 40-річчю кафедри соціального права (1 квітня 2016 р.)*. Львів: Кафедра соціального права Львівського національного

- університету імені Івана Франка; Український центр соціально-правових досліджень, 2016. С. 28–32.
42. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Київ: Реферат, 2006. 848 с.
 43. Холод Ю. А. Фундаментальні права людини: загальнотеоретична характеристика. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 52–57.
 44. Чанишева Г. І. Юридичний механізм забезпечення соціальних прав людини і громадянина. Одеса, 2021. 40 с.
 45. Яковлева Г. Зміст поняття конституційного права людини на соціальний захист. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 100–104.

ТЕМА 2.

ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

План практичного заняття

1. Поняття та загальна характеристика захисту трудових прав.
2. Захист прав у сфері зайнятості та працевлаштування.
3. Захист трудових прав при укладенні, зміні та припиненні трудового договору.
4. Захист прав працівника на обмежену тривалість робочого часу, відпочинок та оплату праці.
5. Захист трудових прав при притягненні до матеріальної та дисциплінарної відповідальності.
6. Порядок вирішення трудових спорів.

Практичні завдання для контролю знань

Завдання 1. Підготуйте наказ про прийняття працівника на роботу з умовою встановлення випробувального терміну та надайте пояснення:

- що таке випробувальний термін?
- який строк може бути встановлений для випробувального терміну?
- як відбувається звільнення працівника в період випробувального терміну?

Завдання 2. Визначіть документи, які працівник зобов'язаний надати при працевлаштуванні на роботу. Складіть заяву про прийняття на роботу.

Завдання 3. Позивач звернувся до суду з позовом до керівника ТОВ «Онiкс» про скасування наказу про звільнення. Заявник вимагав поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу. Також у заяві йшлося про відшкодування моральної шкоди в розмірі 800 тис. грн.

18 жовтня позивача було переведено на посаду менеджера з закупівель технічного обладнання.

18 січня керівництвом було видано наказ «Про переведення на іншу роботу» та одночасно укладено з позивачем строковий трудовий договір, яким призначено його на вказану вище посаду.

Згодом позивача було звільнено з роботи на підставі п. 2 ч. 1 ст. 36 КЗпП у зв'язку із закінченням строку трудового договору, що було оформлено відповідним наказом.

Надайте правову оцінку ситуації та визначте, що буде вважатися «вимушеним прогулом»; який порядок відшкодування моральної шкоди; чи є законним звільнення у зв'язку із закінченням трудового договору; який порядок розірвання трудового договору?

Завдання 4. На підприємстві у зв'язку з ліквідацією звільнили інженера-технолога.

Жінка звернулась до центру зайнятості для реєстрації її як безробітної і пошуку підходящої роботи. В центрі зайнятості запропонували роботу в якості техника за спеціальністю. Вона відмовилась, вважаючи, що місце цієї роботи занадто віддалене від місця проживання та оплата значно нижче колишньої та не відповідає кваліфікації.

Чи можна вважати запропоновану роботу підходящою?

Які документи необхідно представити для реєстрації в якості безробітного?

Який порядок вивільнення працівників при ліквідації підприємства, і які їх матеріальні гарантії?

Завдання 5. Слюсар Смірнов був мобілізований у Збройні сили 2022 року. На його місце був прийнятий Усенко. У зв'язку з демобілізацією за станом здоров'я Смірнов 2024 року повернувся на завод і зажадав надання йому попередньої роботи.

Адміністрація відмовила йому в цьому, пославшись на те, що прийнятий на його місце Усенко справлявся з покладеними на нього трудовими обов'язками.

Як вирішити даний спір?

Завдання 6. Надайте відповіді на наступні питання:

- які умови притягнення працівника до матеріальної відповідальності? Чи впливає відсутність однієї з умов на притягнення працівника до матеріальної відповідальності?
- на кому лежить обов'язок доведення наявності умов для покладення матеріальної відповідальності?
- що означає повна матеріальна відповідальність? Який порядок відшкодування вартості майна за договором про повну матеріальну відповідальність?
- для встановлення наявності умов притягнення працівника до матеріальної відповідальності незалежно від обставин справи про які дані та докази суд має, зокрема, вирішити питання про їх подання сторонами або про витребування?

Завдання 7. Тестові завдання

1. Яка максимальна загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю?
 - A) 560 календарних днів протягом двох років підряд;
 - B) 720 календарних днів протягом двох років підряд;
 - C) 180 календарних днів протягом двох років підряд;
 - D) 90 календарних днів протягом двох років підряд
2. Істотною умовою трудового договору є:
 - A) місце роботи;
 - B) режим робочого часу;
 - C) робоче місце;
 - D) суміщення професій.
3. При переведенні працівника на іншу постійну роботу за його згодою, якщо розмір заробітної плати на новому місці роботи менший ніж на попередньому, за працівником зберігається його середній розмір заробітної плати за попереднім місцем роботи:
 - A) на весь період переведення;
 - B) протягом двох тижнів з дня переведення;

- С) на період, встановлений за погодженням між роботодавцем та первинною профспілковою організацією;
Д) протягом двох місяців з дня переведення.
4. Підставою для визнання переміщення незаконним є:
А) роботодавець не отримав дозволу працівника;
В) переміщення може погіршити стан здоров'я працівника;
С) переміщення здійснено без погодження з первинною профспілковою організацією;
Д) відомості про переміщення не занесені до трудової книжки.
5. Підставою розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця є нез'явлення працівника на роботі внаслідок тимчасової непрацездатності:
А) протягом більш як двох місяців підряд;
В) протягом більш як трьох місяців підряд;
С) протягом більш як чотирьох місяців підряд;
Д) протягом більш як шести місяців підряд.
6. До підстав звільнення як виду дисциплінарного стягнення за порушення трудової дисципліни належать:
А) порушення правил прийому на роботу;
В) вчинення працівником аморального проступку;
С) вчинення працівником за місцем роботи дрібного розкрадання майна роботодавця, встановленого вироком суду, що набрав законної сили;
Д) виявлена невідповідність працівника займаний посаді внаслідок недостатньої кваліфікації.
7. Роботодавець має право на термін до одного місяця перевести найманого працівника на іншу роботу без його згоди у випадку:
А) простою усього підприємства;
В) для виконання невідкладних, наперед непередбачених робіт, від негайного виконання яких залежить у подальшому нормальна робота підприємства в цілому або їх окремих підрозділів;

- С) для відвернення обставин, які ставлять або можуть поставити під загрозу нормальні життєві умови людей;
- Д) для запобігання масового вивільнення найманих працівників підприємства.
8. У випадку роботи у святковий або неробочий день працівник має право на:
- А) тільки оплату праці у подвійному розмірі;
- В) тільки надання йому іншого дня відпочинку;
- С) оплату праці у подвійному розмірі або надання іншого дня відпочинку на вибір роботодавця;
- Д) оплату праці у подвійному розмірі або надання іншого дня відпочинку на вибір працівника.
9. Відповідно до КЗпП України нічним вважається час:
- А) з 11 години вечора до 6 години ранку;
- В) з 10 години вечора до 7 години ранку;
- С) з 10 години вечора до 6 години ранку;
- Д) з 00 годин ночі до 6 години ранку.
10. За загальним правилом, щорічна основна відпустка надається повнолітнім працівникам тривалістю не менш як:
- А) 14 календарних днів;
- В) 24 календарних дні;
- С) 31 календарний день;
- Д) 42 календарних дні.
11. Право на отримання щорічної основної відпустки у зручний для них час мають:
- А) особи, котрі досягли пенсійного віку;
- В) жінки, які мають дитину віком до 6 років;
- С) самотні батьки, які виховують дитину без матері;
- Д) чоловіки, дружини яких перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами.
12. Згідно з Законом України «Про оплату праці» заробітна плата – це:

- А) винагорода в грошовому виразі, яку роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу за трудовим договором;
- В) винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу;
- С) винагорода, яка забезпечується працівникові за трудовим договором за виконання норм праці;
- Д) виплата, яку роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу.

13. У разі укладення трудового договору про роботу на умовах неповного робочого часу, а також при невиконанні працівником у повному обсязі місячної (годинної) норми праці, виплачується:

- А) мінімальна заробітна плата, визначена законом на дату проведення виплати;
- В) мінімальний посадовий оклад;
- С) мінімальна заробітна плата пропорційно до виконаної норми праці;
- Д) оплата праці у такому разі здійснюється у погодинному розмірі за кожну годину роботи.

14. Дисциплінарні стягнення застосовуються:

- А) органом, якому надано право прийняття на роботу даного працівника;
- В) органом з розгляду трудових спорів;
- С) уповноваженим представником адміністрації підприємства, установи, організації;
- Д) уповноваженим представником трудового колективу.

15. Підставою дисциплінарної відповідальності є:

- А) трудове майнове правопорушення;
- В) дисциплінарний проступок;
- С) адміністративне правопорушення;
- Д) кримінальний злочин.

16. Об'єктивна сторона дисциплінарного проступку складається з:
- А) вини, тобто психічного ставлення особи до своїх протиправних дій та шкідливих наслідків;
 - В) наявності прямої дійсної шкоди;
 - С) протиправної поведінки суб'єкта, шкідливих наслідків та причинного зв'язку між ними і поведінкою правопорушника;
 - Д) усі варіанти є вірними.
17. Протягом строку дії дисциплінарного стягнення заходи заохочення до працівника:
- А) застосовуються;
 - В) застосовуються тільки моральні заохочення;
 - С) не застосовуються;
 - Д) не застосовуються протягом 6 місяців
18. Якими органами розглядаються індивідуальні трудові спори?
- А) роботодавцем, судом;
 - В) комісіями по трудових спорах, судом;
 - С) Державною службою України з питань праці, судом;
 - Д) Національною службою посередництва та примирення; судом.
19. Ким визначається порядок обрання, чисельність, склад і строк повноважень комісії по трудових спорах?
- А) виборним органом первинної профспілкової організації;
 - В) спільним рішенням роботодавця та первинної профспілкової організації;
 - С) роботодавцем;
 - Д) загальними зборами (конференцією) трудового колективу.
20. У який строк працівник може звернутися до суду із заявою про оскарження звільнення?
- А) один місяць з дня вручення копії наказу про звільнення або з дня видачі трудової книжки;

- В) три місяці з дня вручення копії наказу про звільнення або з дня видачі трудової книжки;
- С) один рік з дня вручення копії наказу про звільнення або з дня видачі трудової книжки;
- Д) три роки з дня вручення копії наказу про звільнення або з дня видачі трудової книжки.

Теми для рефератів

1. Поняття та правові форми захисту трудових прав працівників.
2. Правові форми захисту трудових прав у зарубіжних країнах.
3. Характеристика неюрисдикційних форми захисту трудових прав працівників.
4. Відшкодування моральної шкоди при порушенні трудових прав працівників.
5. Міжнародні стандарти та зарубіжний досвід правового регулювання проведення страйку.
6. Медіація як спосіб захисту трудових прав працівника.
7. Самозахист трудових прав та охоронюваних законом інтересів працівником.

Нормативно-правові акти та спеціальна література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про охорону праці: Закон України від 14.10. 1992 року № 2694-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.
4. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01 липня 1993 р. № 3356-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
5. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
6. Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостатчею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного

- каміння та валютних цінностей: Закон України від 06 червня 1995 р. № 217/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 22. Ст. 173.
7. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 року № 504/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. Ст. 4.
 8. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 р № 137/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст.227.
 9. Про державні нагороди: Закон України від 16 березня 2000 р. № 1549-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 162.
 10. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07. 2012 року № 5067-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 24. Ст. 242.
 11. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
 12. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31 Ст. 545.
 13. Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати: Закон України від 19 жовтня 2000 року № 2050-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 49. Ст. 422.
 14. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2136-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 31. Ст. 1634.
 15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року № 2253-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>
 16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин: Закон України від 01 липня 2022 року № 2352-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 58. Ст. 3434.
 17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом: Закон України від 18 липня 2022 року № 2421-IX. *Голос України*. № 162 від 09.08.2022 р.

18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність: Закон України від 19 липня 2022 року № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>
19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16 листопада 2023 року № 2759-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>
20. Про колективні угоди та договори: Закон України від 23 лютого 2023 року № 2937-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>
21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання та використання відпусток, а також інших питань: Закон України від 22 листопада 2023 року № 3494-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3494-20#Text>.
22. Про практику розгляду судами трудових спорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 1992 р. № 9. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних та цивільних справах. К., 1995. *Вісник Верховного Суду України*. 1998. № 3.
23. Про практику застосування судами законодавства про оплату праці: Постанова Пленуму Верховного суду України від 24 грудня 1999 року № 13. *Вісник Верховного Суду України*. 2000. № 1.
24. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками: постанова Пленуму Верховного Суду України від 29 грудня 1992 р. *Вісник Верховного Суду України*. 1997. № 2.
25. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. № 4. *Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України*. 1965–1985. К., 1995. Ч. 1. С. 31.
26. Порядок надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам і науковим працівникам: Затверджено постановою

- Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 346. *Офіційний вісник України*. 1997. № 16. Стор. 73.
27. Положення про почесні звання України: Затверджено Указом Президента України від 29 червня 2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. № 27. Ст.1201.
28. Богуш Л. Г. Нестандартна зайнятість у контексті дотримання соціально-трудових прав. *Підприємництво та інновації*. 2019. № 9. С. 122–130.
29. Бонтлаб В. В. Проблеми теорії та практики нормативно-правового регулювання вирішення трудових спорів (конфліктів): дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.05. Київ, 2019. 416 с.
30. Бурак В. Я. Правовий механізм захисту трудових прав та законних інтересів працівників: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 438 с.
31. Вавженчук С. Я. Охорона та захист трудових прав працівників: підручник. 3-те вид. Х.: Право, 2021. 592 с.
32. Вареник О. С. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність за порушення локального правового регулювання охорони праці. *Юридична наука*. 2020. 1(5(107)). С. 209–218.
33. Волинець В. В. Основні підходи до розуміння юридичної відповідальності у сучасному трудовому праві. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. С. 37–42.
34. Гринь Д. В. Медіація як альтернатива вирішення індивідуальних трудових спорів: дис. ...ступеня доктора філософії: 081-Право. Харків, 2023. 203 с.
35. Гришина Ю.М., Чанишева Г.І. Основні функції профспілок в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 195–201. http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2022/4_2022/28.pdf
36. Зайнятість та працевлаштування: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищ. освіти 5 курсу соц.-прав. ф-ту/ О. С. Щукін; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса: Фенікс, 2016. 411 с.
37. Краснов Є. В. Розділ 3.7 «Конституційні гарантії захисту прав у сфері праці та соціального забезпечення» / У моногр.: «Застосування судами Конституції України: доктрина і практика». Київ: ВАІТЕ, 2022. С. 471–493.
38. Марченко Ю. І. Гідна оплата праці – необхідний атрибут соціальної держави. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 2(31). С. 56–59.

39. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник [Білик Т. В., Гаврилюк Р. М., Городиський І. О. та ін.] / за ред. Н. М. Крестовської, Л. О. Романадзе. Одеса: Екологія, 2019. 456 с.
40. Менів Л. Д. Нові підстави розірвання трудового договору в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. № 76. Т. 1. С. 236–242.
41. Наньєва М. І. Укладення трудового договору за законодавством України та окремих зарубіжних країн: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Одеса, 2017. 205 с.
42. Наньєва М. І. Укладення трудового договору з дистанційними працівниками за законодавством України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2019. № 38. С. 106–108.
43. Наньєва М. І. Укладення трудового договору з дистанційними працівниками за законодавством окремих зарубіжних країн. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 5. С. 80–83.
44. Наньєва М. І. Правове регулювання надомної та дистанційної праці: сучасні реалії. *Juris Europensis Scientia*. 2021. № 3. С. 49–52.
45. Наньєва М. І. Актуальні зміни трудового законодавства під час воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6 С. 235–238.
46. Остапенко Ю. О. Нетипова зайнятість як особливо проблема реалізації трудових прав працівників. *Юридична наука*. 2020. № 4 (106). Т. 2. С. 262–268.
47. Пижова М. О. Юридичні гарантії реалізації права працівників на справедливу оплату праці: Монографія. Київ: Видавництво «Наукова столиця», 2021. 376 с.
48. Пожарова О. В. Забезпечення трудових прав працівників: навч.-метод. посібник / О. В. Пожарова, Б. А. Римар. Одеса: Фенікс, 2019. 180 с.
49. Пожарова О.В., Пожаров Ю.В. Юридичні гарантії трудових прав жінок: міжнародні акти та законодавство України. *Підприємництво, господарство і право*: Науковий журнал. Київ. ТОВ «Гарантія». 2020. № 2. С. 160–164. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/28.pdf>

50. Пташинська А. О. Правове регулювання вимог до працівників за законодавством України: дис. ...докт. філософ. за спеціальністю 081-Право. Одеса, 2021. 205 с.
51. Соціально-трудові права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт., за ред. Я. В. Сімутіної, М. М. Шуміла. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с.
52. Трудове право України: Підручник. За заг. ред. М. І. Іншина, В. Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 593с.
53. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенка; за підтримки координатора проектів ОБСЄ в Україні. Харків, 2022. 376 с.
54. Циганчук І. І. Поняття та зміст права на судовий захист трудових прав та законних інтересів працівників: аналіз науково-теоретичних поглядів та актуальних тенденцій. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2023. № 6 (64). С. 84–92. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-6-8996>.
55. Циганчук І. І. Шляхи удосконалення трудового законодавства у сфері судового захисту прав та законних інтересів працівників в умовах євроінтеграції. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2023. № 5 (63). С. 79–85.
56. Чанишева Г. І. Правове регулювання неповної зайнятості. *Правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики зайнятості*: Мат-ли Всеукр. наук.-практ. конф. 22.12.2015. Львів: Укр. центр соц.-прав. досліджень; Кафедра труд., аграр. та екол. права. Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка. 2016. С. 11–14.
57. Чанишева Г. І., Дейнека В. М. Примирні процедури вирішення колективних трудових спорів: монографія. Одеса: Фенікс, 2016. 196 с.
58. Чанишева Г. І., Щукін О. С. Ознаки трудових відносин за актами МОП і законодавством України. *Юридичний вісник*. 2021. № 1. С. 77–86. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i1.2083>.
59. Чанишева Г. І. Посилення захисту трудових прав працівників як напрям реформування трудового законодавства України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «*RECENT ADVANCES IN GLOBAL SCIENCE*» (Вільнюс, Литва, 6–8 березня 2023 року). Scientific Collection«InterConf», (145). С. 298–

301. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/issue/view/6-8.03.2023>
60. Чанишева Г. І. Розвиток трудового законодавства України в умовах цифрової трансформації економіки: окремі питання. *Правова позиція*. 2023. № 1. С. 158–163 <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/1/31.pdf>
61. Чанишева Г. І. Щодо досудового та позасудового порядків вирішення колективних трудових спорів. *Правове забезпечення соціальної сфери*: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 28 квітня 2023 р.) [Електронне видання] / укл. А. А. Сірякова; за заг. ред. д.ю.н., проф. Г. І. Чанишевої; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса, Фенікс, 2023. С. 14–17. URL: <https://hdl.handle.net/11300/25640>
62. Чанишева Г. І. Щодо підвідомчості суду окремих видів колективних трудових спорів (конфліктів). *Наукова та педагогічна спадщина професора Ю. Є. Полянського*: зб. мат. круглого столу (Одеса, 17 лютого 2023 р.) / відп. ред. проф. Н. М. Бакаянова; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2023. С. 83–86.
63. Чанишева Г. І. Щодо судового порядку вирішення колективних трудових спорів (конфліктів). *Juris Europensis Scientia*. 2023. Випуск 1. С. 56–64. http://jes.nuoua.od.ua/archive/1_2023/10.pdf
64. Чанишева Г. І., Щукін О. С. Мінімальна заробітна плата у системі державних соціальних гарантій. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 119–128. <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/issue/view/9>.
65. Чуб В. О. Юридична відповідальність у трудовому праві: теоретико-правовий аналіз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2018. Т. 1. Вип. 49. С. 54–57.
66. Шишлюк В. Р. Припинення трудового договору за законодавством України і Польщі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2017. 259 с.
67. Шумило М. М. Юрисдикція суду щодо спорів у сфері праці: практика Великої Палати Верховного Суду. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/172146-yurisdiktsiya-sudu-schodo-sporiv-u-sferi-pratsi-praktika-velikoyi-palativerkhovnogo-sud>.

ТЕМА 3.

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

План практичного заняття

1. Теоретичні основи захисту прав у сфері соціального забезпечення.
2. Адміністративний порядок розгляду спорів у сфері соціального забезпечення.
3. Судовий розгляд спорів, що виникають з пенсійних правовідносин, у тому числі пенсійного страхування.
4. Судовий розгляд спорів, що виникають у сфері недержавного пенсійного забезпечення.
5. Судовий розгляд спорів щодо призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат із відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.
6. Судовий розгляд спорів щодо надання державної соціальної допомоги.
7. Судовий розгляд спорів щодо надання пільг.

Практичні завдання для контролю знань

Завдання 1. Надайте відповіді:

- чи захищає людину система соціального страхування в період економічної кризи?
- визначте співвідношення понять «соціальне страхування» та «соціальне забезпечення».
- наведіть відмінності між страхуванням життя людини за цивільно-правовим договором та страхуванням здоров'я людини та соціальним страхуванням.

Завдання 2. Громадянка Петрова звернулася за призначенням пенсії за віком. На її утриманні перебуває 75-річна матір-інвалід II групи і син 20 років, що навчається.

За яких умов буде призначено пенсію за віком громадянці І.?

Чи матиме вона право на надбавки до пенсії (назвіть які)?

Завдання 3. Громадянин Соколов – суб'єкт підприємницької діяльності водночас перебуває у трудових правовідносинах з державним підприємством, де він працює на умовах трудового договору. Рекунов звернувся за консультацією з проханням пояснити його

обов'язки перед Пенсійним фондом щодо сплати страхових внесків на пенсійне страхування. Його також цікавило, як мають сплачуватися внески у разі, якщо він у певні періоди через сезонний характер роботи не має доходу від підприємницької діяльності?

Надайте консультацію.

Завдання 4. Громадянин Жернов має намір укласти пенсійний контракт із недержавним пенсійним фондом «Опора». Дана особа звернулась до Вас за роз'ясненням щодо умов та порядку укладення пенсійного контракту.

Надайте консультацію.

Завдання 5. Громадянина Яковлева віком 62 роки було прийнято на роботу вахтером. Пропрацювавши півроку, він був звільнений у зв'язку з відмовою продовжувати працювати через зміну істотних умов праці. Громадянин звернувся до центру зайнятості з заявою про реєстрацію його як безробітного і виплату допомоги у разі безробіття. У центрі зайнятості йому пояснили, що не зможуть зареєструвати як безробітного і виплачувати допомогу у разі безробіття, оскільки він не підлягає загальнообов'язковому соціальному страхуванню на випадок безробіття. Яковлев вважав, що оскільки він звільнений з незалежних від нього обставин, то він повинен отримувати допомогу у разі безробіття.

Надайте правову оцінку ситуації. Визначте коло осіб, які підлягають загальнообов'язковому соціальному страхуванню на випадок безробіття. Вирішіть спір.

Завдання 6. Тестові завдання

1. До осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, законодавством віднесені:
 - А) громадяни України, іноземці, особи без громадянства;
 - Б) особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту);
 - В) громадяни, які працюють за межами України;
 - Г) працівники підприємств, установ, організацій залежно від їх форми власності та господарювання;
 - Д) особи, які забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок);
 - Е) громадяни-суб'єкти підприємницької діяльності.

2. Реалізації матеріальних правовідносин передують такі правовідносини:
 - А) процесуальні;
 - Б) процедурні;
 - В) адміністративні;
 - Г) трудові;
 - Д) цивільні.
3. Процедурні правовідносини породжують такий юридичний факт:
 - А) звернення зацікавленої особи або її представника із заявою до компетентних органів про нарахування пенсії, допомоги;
 - Б) звернення зацікавленої особи або її представника з проханням підтвердити конкретний факт;
 - В) надання зацікавленою особою або її представником необхідних доказів до компетентних органів;
 - Г) подання зацікавленою особою або її представником позову до суду;
 - Д) усі перелічені варіанти.
4. До суб'єктів правовідносин із соціального забезпечення належать:
 - А) фізична особа та відповідний орган держави;
 - Б) юридична особа та відповідний орган держави;
 - В) трудовий колектив та відповідний орган держави;
 - Г) суд та громадяни;
 - Д) працівник та трудовий колектив.
5. Об'єктом матеріальних правовідносин із соціального забезпечення є такий:
 - А) рішення державних органів про призначення конкретного виду соціального забезпечення;
 - Б) конкретний вид соціального забезпечення (благ);
 - В) рішення суду;
 - Г) рішення відповідного органу держави;
 - Д) трудовий договір (контракт).
6. Об'єктом процесуальних правовідносин із соціального забезпечення є:
 - А) рішення державних органів про призначення конкретного виду соціального забезпечення;

- Б) конкретний вид соціального забезпечення (блага);
 - В) рішення суду;
 - Г) рішення відповідного органу держави;
 - Д) трудовий договір (контракт).
7. Юридичним фактом, що породжує процедурні правовідносини, є:
- А) звернення заінтересованої особи або її представника із заявою до компетентних органів про нарахування пенсії, допомоги;
 - Б) звернення заінтересованої особи або її представника з проханням підтвердити конкретний факт;
 - В) надання заінтересованою особою або її представником необхідних доказів до компетентних органів.
8. Суб'єктами правовідносин із соціального забезпечення є:
- А) фізична особа та відповідний державний орган;
 - Б) юридична особа та відповідний державний орган;
 - В) трудовий колектив та відповідний державний орган;
 - Г) суд та громадянин;
 - Д) громадяни України, які виїхали на постійне місце проживання за межі України.

Нормативно-правові акти та спеціальна література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Конвенція МОП № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення від 28 червня 1952 року. *Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1919–1964*. Т. I. Женева: Міжнародне бюро праці, 1964.
3. Конвенція МОП № 117 про основні цілі та норми соціальної політики від 22 червня 1962 року. *Офіційний вісник України*. 2015. № 80. Ст. 2660.
4. Конвенція МОП № 118 про рівноправність громадян країни та іноземців і осіб без громадянства у галузі соціального забезпечення від 28 червня 1962 року. *Конвенції та рекомендації МОП*. Женева, 1991.
5. Конвенція МОП № 121 про допомоги у випадках виробничого травматизму від 8 липня 1967 року. *Міжнародне законодавство про охорону праці. Конвенції та рекомендації МОП*. Київ, 1997.

6. Конвенція МОП № 128 про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника від 29 червня 1967 року. *Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці 1965–1999*. Том II. Женева: Міжнародне бюро праці, 1999.
7. Конвенція МОП № 130 про медичну допомогу та допомоги у випадку хвороби від 27 травня 1969 року. *Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1965–1999*. Т. І. Женева: Міжнародне бюро праці, 1999.
8. Конвенція МОП № 156 про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящих із сімейними обов'язками від 23 червня 1981 року. *Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1965–1999*. Т. І. Женева: Міжнародне бюро праці, 1999.
9. Конвенція МОП № 157 про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення від 21 червня 1982 року. *Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1965–1999*. Т. І. Женева: Міжнародне бюро праці, 1999.
10. Конвенція МОП № 168 про сприяння зайнятості та захист від безробіття від 21 червня 1988 року. *Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці 1965–1999*. Том II. Женева: Міжнародне бюро праці, 1999.
11. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 51. Ст. 2096.
12. Європейський кодекс соціального забезпечення (переглянутий) від 6 листопада 1990 року. *Акти європейського права із соціальних питань*. К.: Парламентське вид-во, 2005.
13. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
14. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28.02.1991 року № 796-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 16. Ст. 200.
15. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 року № 875-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 21. Ст. 252.

16. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 року № 2011-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.
17. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 року № 1788-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 3. Ст. 10.
18. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 року № 2811-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 5. Ст. 21.
19. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45. Ст. 425.
20. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16.12.1993 року № 3551-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 4. Ст. 18.
21. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 року № 16/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 23. Ст. 121.
22. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 року № 966-ХІV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 38. Ст. 348.
23. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 року № 1533-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 46. Ст. 403.
24. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 року № 1533-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 22. Ст. 171.
25. Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати: Закон України від 19 жовтня 2000 року № 2050-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 49. Ст. 422.
26. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 року № 2017-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 48. Ст. 409.

27. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: Закон України від 16.11.2000 року № 2109-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 1. Ст. 2.
28. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 року № 1058-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 49. Ст. 376.
29. Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18.11.2004 року № 2195-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 4. Ст. 94.
30. Про основи соціального захисту бездомних осіб та безпритульних дітей: Закон України від 02.06.2005 року № 2623-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 26. Ст. 354.
31. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 року № 2464-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 1. Ст. 11.
32. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 63. Ст. 2565.
33. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 5.06. 2012 року № 4901-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 49. Ст.1919.
34. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01. 2019 року № 2671-VIII. *Офіційний вісник України*. 2019. № 34. Ст. 1199.
35. Бориченко Е. В. Признаки международных стандартов права на социальную защиту. *Legea și viața*. 2019. № 4. С. 22–26.
36. Бориченко К. В. Європейські стандарти права на соціальний захист. *Правове життя сучасної України*: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 1. С. 545–547.
37. Бориченко К. В. Поняття та види міжнародних стандартів права на соціальний захист. *Evropský politický a právní diskurz*. 2019. № 2. С. 13–20.
38. Вишновецька С. В. Право соціального забезпечення України: навч.-метод. посіб. для студ. юрид. спец. /С.В. Вишновецька, І. В. Новосельська. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 320 с.

39. Гудзь О. О. Індивідуальний договір у праві соціального забезпечення: його види та характеристика. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції до 70-ліття Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ, 30 жовтня 2019 року*. С. 168–171.
40. Гудзь О. О. Посилення договірних засад у сучасній системі надання соціальних послуг України. *Правове забезпечення соціальної сфери: матер. XII Міжнар. наук. конф.* (Одеса, 21 квітня 2021 р.) /укл. А. В. Лисенко; за заг. ред. Г. І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2021. С. 213–216.
41. Дубич К. В. Партнерство державного та недержавного суспільних секторів як ефективний механізм управління у сфері надання соціальних послуг у країнах Євросоюзу. *Державне управління: теорія та практика*. 2013. № 2. С. 117–128.
42. Медвідь А. О. Поняття права на соціальне забезпечення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2016. № 21. С. 92–94.
43. Медвідь А. О. Характеристика права людини на соціальне забезпечення: зміст, обсяг і межі. *Держава та регіони*. Серія «Право». 2016. № 3(53). С. 39–42.
44. Медвідь А. О. Досвід здійснення недержавного пенсійного забезпечення в окремих зарубіжних країнах та можливість його запозичення для України. *Актуальні проблеми соціального права*. Випуск 5. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Українська правнича наука: основні тенденції розвитку в умовах євроінтеграції», 10 листопада 2017 року*. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. С. 115–118.
45. Медвідь А. О. Правові основи здійснення недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської євроінтеграції», Одеса, 18 травня 2018 року*. Т. 1. Одеса, 2018. С. 515–517.
46. Право соціального забезпечення: підручник/ О. М. Ярошенко, А. М. Слюсар, І. А. Ветухова та ін.; за заг. ред. О. М. Ярошенка. Харків: Право, 2019. 376 с.

47. Сирота І.М., Гудзь А. О.. Принципи права соціального забезпечення в сучасних умовах. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2019. С. 66–72.
48. Чанишева Г.І., Тарасенко В.С. Умови призначення пенсії за віком матерям осіб з інвалідністю з дитинства. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 3. С. 40–44.
49. Чанишева Г.І. Соціальна політика: поняття, цілі та правове забезпечення. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. С. 80–85.

ТЕМА 4.

ЗАХИСТ ПРАВА ЛЮДИНИ НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

План практичного заняття

1. Система охорони здоров'я в Україні: загальна характеристика.
2. Право на медичну допомогу: поняття та ознаки.
3. Поняття та види медичної допомоги за законодавством України.
4. Правове регулювання надання медичної допомоги.
5. Судовий розгляд спорів в сфері надання медичної допомоги.

Практичні завдання для контролю знань

Завдання 1. В адміністрацію лікувального закладу надійшов запит про надання інформації, яка містить лікарську таємницю про пацієнта.

Надайте правову оцінку та вкажіть за яких умов Ви можете надати таку інформацію.

Завдання 2. Керівник клініки «Сана» протягом двох місяців не виплачував заробітну плату медичним працівникам клініки, мотивувавши це збитковістю. Сам же заробітну плату він одержував.

Надайте правову оцінку ситуації.

Завдання 3. Директорка школи відмовила у прийомі дитини до школи, посилаючись на відсутність у неї щеплень.

Надайте правову оцінку ситуації, обґрунтуйте відповідь, посилаючись на чинне законодавство України.

Завдання 4. Заповніть таблицю

Юрисдикційні форми захисту	Неюрисдикційні форми захисту

Завдання 5. Громадянка Л. звернулась до міської клінічної лікарні з проханням надати медичну допомогу – діагностику захворювання черевної порожнини. Лікар надав консультативні послуги та виставив рахунок в розмірі 1000 гривень.

Надайте правову оцінку діям лікаря.

Теми для рефератів

1. Основні права та обов'язки пацієнта як учасника медичних правовідносин.
2. Особливості отримання згоди пацієнта на медичне втручання.
3. Підстави правомірного розголошення інформації, що становить медичну таємницю.
4. Поняття та види юридичної відповідальності суб'єктів медичних правовідносин.
5. Форми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.
6. Неюрисдикційна форма захисту прав: звернення до професійних медичних асоціацій.

Нормативно-правові акти та спеціальна література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Європейська конвенція про соціальну та медичну допомогу. Акти європейського права із соціальних питань. К.: Парламентське вид-во, 2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_649#Text
3. Європейський кодекс соціального забезпечення. Збірка договорів Ради Європи. К.: Парламентське видавництво, 2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_329
4. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 40. Ст. 2660.
5. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.

6. Конвенція МОП № 130 про медичну допомогу та допомоги у випадку хвороби 1969 р. *Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці*. 1965–1999. Т. I. Женева: Міжнародне бюро праці, 1999.
7. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. 1990. № 1. С. 205.
8. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину: *Збірка договорів Ради Європи*. Київ: Парламентське видавництво, 2000.
9. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 року № 4004-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 27. Ст. 218.
10. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 26 січня 1993 року № 2427-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
11. Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо удосконалення надання медичної допомоги: Закон України від 07 червня 2011 року № 3611-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 14. Ст. 86.
12. Про екстрену медичну допомогу: Закон України 5 липня 2012 року № 5081-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 30. Ст. 340.
13. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 31.
14. Про соціальні послуги: Закон України від 03 травня 2019 року № 2671-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 18. Ст. 73.
15. Білоус Т. І. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 42–44.
16. Блашук Т. Б. Договір про надання медичних послуг (медичного обслуговування) в умовах реформи медичної галузі. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2017. № 2 (16). С. 1–14.
17. Бориченко К. В. Щодо дотримання в Україні окремих міжнародних стандартів надання медичної допомоги. *Правове за-*

- безпечення соціальної безпеки в умовах євроінтеграційних процесів: тези допов. учасн. Міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 листопада 2019 р.) /за ред. проф. М. І. Іншина, к.ю.н. М. Б. Мельник. Київ: ФОП Маслаков, 2019. С. 13–16.*
18. Віткова В. С. Конституційне право на медичну допомогу та його юридичне забезпечення в Україні: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Ужгород, 2017. 214 с.
 19. Волянський П. Б., Долгий М. Л., Макаренко А. М., Дрозденко Н. В., Стрюк М. П. Нормативно-правове регулювання надання домедичної допомоги немедичними працівниками. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. № 3/2016. С. 63–66.
 20. Дроздова О. В. Диференціація способів і засобів захисту пацієнтів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. Херсон, 2016. Вип. 1. Т. 1. С. 109–113
 21. Корнілова О. В. Поняття права на охорону здоров'я. *Актуальні проблеми соціального права*. Випуск 8. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми реалізації і захисту прав людини в світлі Загальної декларації прав людини» (до 70-річчя з дня ухвалення), 14 грудня 2018 року. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2019. С. 161–164.
 22. Корнілова О. В. Поняття та ознаки медичної допомоги за законодавством України. *Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення: тези доповідей учасників міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 20 квітня 2018 р.) /за ред. д.ю.н., проф. М. І. Іншина, к.ю.н. І. С. Сахарук. Київ, 2018. С. 95–98.*
 23. Корнілова О. В. Право на охорону здоров'я. *Право і суспільство*. 2018. № 1. С. 130–134.
 24. Корнілова О. В. Суб'єкти права на медичну допомогу. *Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 16 листопада 2018 р.)*; за загальною ред. К. Ю. Мельника. Х.: Харків. національний університет внутрішніх справ, 2018. С. 250–253.
 25. Корнілова О. В. Медична допомога як вид соціального забезпечення: монографія. Одеса: Фенікс, 2021. 214 с.

26. Левенець А. В., Лотиш О. В. Міжнародні стандарти права на безпечну медичну допомогу. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Правознавство*. 2019. С. 15–22.
27. Лемеха Р. І. Кримінально-правове значення лікарської помилки. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. 2019. № 8. С. 102–108.
28. Майданик Р. А. Договір про надання медичних послуг. *Медичне право*. 2010. № 5 (1). С. 66–71.
29. Медичне право: навчально-методичний посібник /О.С. Щукін, О. А. Трюхан, А. О. Гудзь, О. В. Пожарова, М. І. Наньєва. Одеса: Фенікс, 2017. 200 с.
30. Сенюта І. Я. Право людини на медичну допомогу: деякі теоретико-практичні аспекти. *Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення): матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., Львів, 17–18 квіт. 2008 р. Л., 2008. С. 277–283.*
31. Сенюта І. Я. Право пацієнта на якісну медичну допомогу: деякі аспекти /Безпека пацієнта. Безпека лікаря. Безпека держави [Матеріали Першого Національного конгресу з безпеки пацієнтів, м. Київ, 29–30 листопада 2012 р.]. К., 2012.
32. Старікова Н. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності у сфері застосування прямих репродуктивних технологій. *Цивільне право України*. 2017. № 12. С. 65–67.
33. Скалецька З. С. Співвідношення права на охорону здоров'я та права на медичну допомогу. *Наукові записки НаУКМА*. 2009. Т. 90: Юридичні науки. С. 91–93.
34. Токарева К. С. Медіація у спорах щодо охорони здоров'я. *Наше право*. 2020. № 4. С. 43–46.
35. Чанишева Г. І. Медична допомога. *Велика українська юридична енциклопедія*. Київ: «Видавництво Людмила», 2020: Право соціального забезпечення /редкол.: М. І. Іншин (голова), О. М. Ярошенко (заступник голови), Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишева, Н. М. Вапнярчук. 2020. С. 371–375.
36. Швець Ю. Ю. Міжнародні стандарти конституційного права особи на охорону здоров'я та їх врахування у Конституції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2018. Вип. 53. Том 1. С. 69–73.

37. Щукін О. С. Проблемні аспекти дисциплінарної відповідальності медичних працівників за розголошення лікарської таємниці. *Правове забезпечення соціальної сфери: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 28 квітня 2023 р.) [Електронне видання] /укл. А. А. Сірякова; за заг. ред. д.ю.н., проф. Г. І. Чанишевої; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія».* Одеса, Фенікс, 2023. С. 246–252.
38. Щукін О. С., Наньєва М. І. Відмова лікуючого лікаря від надання медичної допомоги пацієнту в контексті права на медичну допомогу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2023. № 4. С. 83–91.

ТЕМА 5.

ЮРИСДИКЦІЙНІ ТА НЕЮРИСДИКЦІЙНІ ФОРМИ ЗАХИСТУ ПРАВ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

План практичного заняття

1. Механізм здійснення захисту прав у соціальній сфері.
2. Форми захисту прав у соціальній сфері: загальна характеристика.
3. Міжнародна юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту прав у соціальній сфері.
4. Національна юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту прав у соціальній сфері.
5. Способи захисту прав у соціальній сфері.

Практичні завдання для контролю знань

Завдання 1. Охарактеризуйте особливості здійснення процедури захисту прав у соціальній сфері.

Завдання 2. Одиною матір'ю відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» № 9 від 16 листопада 1992 року є жінка, яка не перебуває у шлюбі і у свідоцтві про народження дитини якої відсутній запис про батька дитини або запис про батька зроблено в установленому порядку за вказівкою матері, або вдова, інша жінка, яка виховує і утримує дитину сама (п. 9). Виходячи з такого розуміння статусу одинокої матері, нею фактично є жінка, походження дитини

якої від батька у свідоцтві про народження або не визначено взагалі, або визначено за заявою матері, або вдова.

Що таке «зловживання правом на соціальний захист»? Наведіть ще приклади зловживання правом на соціальний захист.

Завдання 3. Заповніть таблицю «Форми захисту прав у соціальній сфері»

?	• ? • ?	
?	• ? • ?	

Завдання 4. Заповніть таблицю «Способи захисту прав у соціальній сфері»

Завдання 5. Приватна фірма подала до місцевої газети об'яву такого змісту: «Запрошуємо на роботу адміністратора, вродливу жінку віком до 26 років, з інтелігентними манерами, вищою освітою, вільним володінням англійською мовою, комп'ютерною технікою, одеською пропискою».

Проаналізуйте це оголошення на предмет відповідності його трудовому законодавству і надайте роз'яснення яким чином особа може захистити свої права при влаштуванні на роботу.

Завдання 6. Працівники Київського аграрного університету не отримують заробітну плату понад 6 місяців у зв'язку з відсутністю фінансування навчального закладу.

На засіданні трудового колективу працівники прийняли рішення організувати страйк для вирішення трудового спору та визначили

особу, уповноважену діяти з цих питань від імені трудового колективу. Крім того, працівниками прийнято рішення звернутись до суду з вимогами про стягнення належних їм виплат.

Чи можуть працівники захищати свої права таким чином? Які права мають працівники у данній ситуації та які форми та способи захисту можуть використовувати? Який порядок оголошення і проведення працівниками страйку?

Теми для рефератів

1. Форми та способи захисту соціальних прав: зарубіжний досвід.
2. Самозахист як один із способів захисту соціальних прав.
3. Право на страйк та його реалізація.

Нормативно-правові акти та спеціальна література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Конвенція МОП № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення від 28 червня 1952 року. *Офіційний вісник України*. 2016. № 28. № 99, 19.12.2017. Ст. 1100.
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11 та № 14. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Європейська конвенція про соціальну та медичну допомогу та Протокол до неї від 11.12. 1953 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_649
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р.. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043_8
7. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р.. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042_9.
8. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: ратифіковано Законом № 237/94-ВР від 10.11.94 р.. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012

9. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 51. Ст. 2660.
10. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
11. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 року № 3477-IV *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 1114.
12. Перший протокол Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 березня 1952 року. *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2372.
13. Бориченко К. В. Удосконалення механізму забезпечення права на соціальний захист з метою збереження пропорційності з фінансовими можливостями держави. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 140–144.
14. Бориченко К. В. Поняття та види міжнародних стандартів права на соціальний захист. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2019. № 2. С. 13–19.
15. Бориченко К. В. Захист права на соціальне забезпечення на міжнародному рівні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Т. 1. № 2. С. 49–52.
16. Бориченко К. В. Поняття та форми захисту права на соціальне забезпечення. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 99–104.
17. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. К.: ВІ-ПОЛ, 2004. 960 с.
18. Європейські та міжнародні стандарти у сфері цивільного судочинства. К.: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2015. 716 с.
19. Європейські стандарти в галузі прав людини. *Міністерство юстиції України*. К.: Ін Юре, 2002. 232 с.
20. Захист прав людини: міжнародні та національні аспекти: монографія / [А. А. Телестакова та ін.; за заг. ред. А. А. Телестакової]; Київ. міжнар. ун-т. К.: КиМУ, 2010. 202 с.
21. Лагутіна І. В. Форми захисту трудових прав працівників: монографія. О.: Фенікс, 2008. 160 с.
22. Лагутіна І. В. Роль нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю в зміцненні законності в сфері трудових

відносин *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 1. С. 95–98.

23. Лагутіна І. В. Припинення виконання роботи працівником у разі затримки виплати заробітної плати як неюрисдикційна форма захисту трудових прав працівників *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 57–62.
24. Малюга Л. Ю. До питання відповідальності соціального законодавства України праву Європейського Союзу. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. № 1. С. 59–64.
25. Малюга Л. Ю. Європейські соціальні стандарти у контексті права на соціальний захист в Україні. *Альманах міжнародного права*. 2019. № 22. С. 109–114.

ТЕМА 6. **СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ** **СПОРІВ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ**

План практичного заняття

1. Особливості розгляду судами окремих категорій трудових спорів.
2. Особливості розгляду спорів у соціальній сфері: щодо соціального захисту осіб з інвалідністю.
3. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
4. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.
5. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

Практичні завдання для контролю знань

Завдання 1. Громадянині П. (вік 45 роки) було встановлено III групу інвалідності внаслідок загального захворювання. Він звернувся до відділення Пенсійного фонду із заявою про призначення пенсії в разі інвалідності. У Пенсійному фонді заявнику відмовили, мотивуючи тим, що для призначення пенсії в разі ін-

валідності у нього недостатньо трудового стажу (лише 8 років), та порадили звернутися до районного органу соціального захисту для призначення йому допомоги як малозабезпеченому, оскільки він проживає сам.

Надайте правову оцінку ситуації. Які завдання Пенсійного фонду? На які види соціального забезпечення має право громадянин? Чи може він оскаржити відмову Пенсійного фонду? Якщо так, то надайте обґрунтування.

Завдання 2. Петров був прийнятий на посаду технолога за сумісництвом на 0,5 ставки в 2020 році. В наказі про прийняття його на роботу було зазначено, що він приймається на роботу тимчасово строком на 6 місяців. Але Петров залишився працювати на цій посаді. Однак в 2022 році на його місце прийшов інший працівник, для нього ця робота мала бути основною.

Петренко був звільнений з роботи у зв'язку з закінченням строку дії трудового договору на підставі п. 2 ст. 36 КЗпП України.

Надайте правову оцінку ситуації. Чи може Петров оскаржити до суду звільнення? Визначить правомірність звільнення з посади за п. 2 ст. 36 КЗпП України. Складіть проект позовної заяви.

Завдання 3. Полковник А. (50 років) прослужив 30 років у Прикордонних військах. 15 вересня 2022 р. він вийшов у відставку.

Вкажіть, на який вид соціального забезпечення А. матиме право? До якого органу він повинен звернутися за його призначенням? Вкажіть джерело фінансування соціальних виплат, що надаються військовослужбовцям.

Завдання 4. Студент Н. (20 років) навчався на 3 курсі. Відпочиваючи в Карпатах, в період канікул він зламав ногу та потрапив до лікарні. По закінченні лікування комісія визнала його інвалідом III групи.

Які умови призначення пенсії у разі інвалідності для студентів? Чи має студент право на пенсію у разі інвалідності? Який порядок призначення пенсії по інвалідності? Як йому буде визначатися розмір пенсії?

Завдання 5. Громадянин Аістов надавав медичну допомогу у Подільському районі Київської області особам, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС з 10 по 16 травня 1986 р. У 1996 р. стан

його здоров'я значно погіршився і за висновком МСЕК йому була встановлена II група інвалідності внаслідок виконання робіт, пов'язаних з аварією на ЧАЕС. Аістов звернувся в обласне управління праці та соціального захисту про визначення йому статусу учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. В управлінні йому відмовили у видачі такого посвідчення, оскільки вважали, що Аістов не працював у зоні відчуження, адже як випливало з архівної довідки евакуація населення з тих населених пунктів, де працював Федоров, проводилася лише з 10 травня, а не з 26 квітня 1986 р. Він оскаржив відмову у суді, але суд не задовольнив його позовних вимог.

Чи правомірне рішення суду?

Нормативно-правові акти та спеціальна література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Затв. Законом УРСР від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28.02.1991 року № 796-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 16. Ст. 200.
4. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 року № 875-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 21. Ст. 252.
5. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 року № 2011-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.
6. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 року № 1788-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 3. Ст. 10.
7. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05 лютого 1993 року № 2998-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 16. Ст. 167.
8. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 року № 2811-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 5. Ст. 21.

9. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 року № 3551-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45. Ст. 425.
10. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16.12.1993 року № 3721-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 4. Ст. 18.
11. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 року № 16/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 23. Ст. 121.
12. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 р. № 137/98/ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
13. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 року № 966-ХІV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 38. Ст. 348.
14. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 року № 1105-ХІV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 46. Ст. 403.
15. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 року № 1533-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 22. Ст.171.
16. Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати: Закон України від 19 жовтня 2000 року № 2050-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 49. Ст. 422.
17. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 року № 2017-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 48. Ст. 409.
18. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: Закон України від 16.11.2000 року № 2109-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 1. Ст. 2.
19. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 року № 1058-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 49. Ст. 376.

20. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 року № 1057-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 33. Ст. 1769.
21. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 6 жовтня 2005 року № 2961-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 2–3. Ст. 36.
22. Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18.11.2004 року № 2195-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 4. Ст. 94.
23. Про основи соціального захисту бездомних осіб та безпритульних дітей: Закон України від 02.06.2005 року № 2623-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 26. Ст. 354.
24. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 року № 2464-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 1. Ст. 11.
25. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19–20. Ст. 179.
26. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17 березня 2011 року № 3160-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 380.
27. Про судовий збір: Закон України від 08 липня 2011 р. № 3674-VI. *Офіційний вісник України*. 2011. № 59.
28. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 63. Ст. 2565.
29. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 5.06. 2012 року № 4901-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 49. Ст. 1919.
30. Про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-УІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 1. Ст. 1.
31. Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою: Закон України від 17. 04. 2014 року № 1223-VІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст. 896.
32. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01. 2019 року № 2671-VІІІ. *Офіційний вісник України*. 2019. № 34. Ст. 1199.

33. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 1992 р. № 9. *Вісник Верховного Суду України*. 1998. № 3.
34. Дяченко А. В. Механізми інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис. ...канд. наук з державного управління: 25.00.02. Київ, 2020. 252 с.
35. Краснов Є. В. Особливості розгляду судами трудових спорів, що випливають з трудових і соціально-забезпечувальних відносин: навч. метод. посібник. О. Фенікс, 2012. 40 с.
36. Мельник В. П. Державний соціальний захист осіб з інвалідністю: сутність, проблеми та перспективи. *Традиції та новачії юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2017 р.). У 2-х т. Т. 1 /відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 593–597.
37. Пожарова О. В. Гарантії зайнятості осіб з інвалідністю в Україні. *Правове забезпечення соціальної сфери*: матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Одеса, 19 квітня 2019 р.) / за ред. д.ю.н., проф. Г. І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2019. С. 81–83.
38. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Особлива частина: навчальний посібник. Чернівці: ПАТ «ПВК «Десна», 2018. 1092 с.
39. Тарасенко В. С. Належне пенсійне забезпечення прокурора як складова гарантій його незалежності. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 вересня 2018 р.) / за ред. Г. О. Ульянової; уклад.: О. В. Дикий, І. І. Братінов. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 161–164.
40. Тарасенко В. С. Право на пенсійне забезпечення окремих категорій осіб. *Правове забезпечення соціальної сфери*: матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Одеса, 19 квітня 2019 р.) / за ред. д.ю.н., проф. Г. І. Чанишевої. Одеса: Фенікс, 2019. С. 221–224.
41. Чанишева Г. І. Гарантії при звільненні працівника з ініціативи роботодавця в період тимчасової непрацездатності. *Правове життя сучасної України*: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2019. Т. 1. С. 524–528.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Історія розвитку захисту прав людини у соціальній сфері.
2. Поняття права на соціальний захист.
3. Структура права на соціальний захист.
4. Поняття гарантій права на соціальний захист.
5. Зміст гарантій права на соціальний захист.
6. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист.
7. Міжнародні стандарти захисту прав людини у соціальній сфері.
8. Європейські стандарти захисту прав людини у соціальній сфері.
9. Нормативне закріплення захисту прав людини у соціальній сфері за законодавством України.
10. Система органів та установ, уповноважених на здійснення захисту прав людини у соціальній сфері на міжнародному рівні.
11. Система органів та установ, уповноважених на здійснення захисту прав людини у соціальній сфері на національному рівні.
12. Поняття захисту трудових прав.
13. Загальна характеристика захисту трудових прав.
14. Захист прав у сфері зайнятості та працевлаштування.
15. Захист трудових прав при укладенні, зміні та припиненні трудового договору.
16. Захист прав працівника на обмежену тривалість робочого часу.
17. Захист прав працівника на відпочинок.
18. Захист прав працівника на оплату праці.
19. Захист трудових прав при притягненні до матеріальної відповідальності.
20. Захист трудових прав при притягненні до дисциплінарної відповідальності.
21. Порядок вирішення індивідуальних трудових спорів.

22. Порядок вирішення колективних трудових спорів.
23. Поняття захисту прав у сфері соціального забезпечення.
24. Нормативна основа захисту прав у сфері соціального забезпечення.
25. Адміністративний порядок розгляду спорів у сфері соціального забезпечення.
26. Судовий розгляд спорів, що виникають з пенсійних правовідносин, у тому числі пенсійного страхування.
27. Судовий розгляд спорів, що виникають у сфері недержавного пенсійного забезпечення.
28. Судовий розгляд спорів щодо призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат із відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.
29. Судовий розгляд спорів щодо надання державної соціальної допомоги.
30. Судовий розгляд спорів щодо надання пільг.
31. Судовий розгляд спорів у медичній сфері.
32. Право на медичну допомогу: поняття та ознаки.
33. Поняття та види медичної допомоги за законодавством України.
34. Правове регулювання надання медичної допомоги.
35. Механізм здійснення захисту прав у соціальній сфері.
36. Форми захисту прав у соціальній сфері: загальна характеристика.
37. Міжнародна юрисдикційна форма захисту прав у соціальній сфері.
38. Міжнародна неюрисдикційна форма захисту прав у соціальній сфері.
39. Національна юрисдикційна форма захисту прав у соціальній сфері.
40. Національна неюрисдикційна форма захисту прав у соціальній сфері.
41. Способи захисту прав у соціальній сфері.
42. Особливості розгляду судами окремих категорій трудових спорів: загальна характеристика.
43. Розгляд судами трудових спорів про поновлення на роботі осіб, звільнених за пунктами, передбаченими п.п.1–11 ст. 40

- КЗпП України, стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу та моральної шкоди.
44. Розгляд судами трудових спорів про поновлення на роботі осіб, звільнених за п. п 1–5 ст. 41 КЗпП України, стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу та моральної шкоди.
 45. Розгляд судами трудових спорів про матеріальну відповідальність працівників при виконанні ними трудових обов'язків за шкоду, заподіяну роботодавцю.
 46. Розгляд судами трудових спорів про застосування законодавства про робочий час і час відпочинку.
 47. Розгляд судами трудових спорів про виплату працівникам заробітної плати, гарантій та компенсацій.
 48. Особливості розгляду спорів у соціальній сфері: загальна характеристика
 49. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту осіб з інвалідністю.
 50. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
 51. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.
 52. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

Навчальне видання

Марія Іванівна НАНЬЄВА

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Практикум

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
на факультеті адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»,
галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»

Електронне видання

В авторській редакції

Ум-друк. арк. 3,84. Зам. № 2402–30.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net